

Regionalna saradnja u
traženju nestalih osoba
na zapadnom Balkanu

**Grupa za
nestale osobe** →

S koro tri četvrtine od **40.000 osoba** nestalih tokom sukoba u bivšoj Jugoslaviji je pronađeno.

Ovo je izuzetan uspjeh koji nije ostvaren nigdje drugo na svijetu.

Međutim, **više od 11.000 osoba** još uvijek nije pronađeno. Njihove porodice imaju pravo da znaju njihovu sudbinu. To je pitanje ljudskog dostojanstva. To je također i pravno pitanje: oni koji su odgovorni za nestanke se moraju dovesti pred lice pravde.

Pitanje nestalih osoba utiče na stabilnost regije. Sve dok na hiljade osoba još uvijek nije pronađeno, upitan će biti i integritet institucija i njihova posvećenost vladavini prava.

Vlade su po zakonu obavezne poduzimati djelotvorne korake u utvrđivanju činjenica i pomoći preživjelima da ostvare svoja prava na istinu, pravdu i reparacije.

“Regionalna koordinaciona mreža pozdravlja zajednički napor institucija nadležnih za pitanja nestalih osoba u okviru GNO-a, uključujući i stvaranje Regionalne baze podataka. Uprkos dosadašnjim nastojanjima preko **11.000 osoba se i dalje vodi kao nestale**. Stoga je od ključne važnosti da se ulože dodatni naponi kako bi se locirao što veći broj nestalih i kako bi njihove porodice našle smiraj.”

— **Haki Kasumi**, predsjedavajući Regionalne koordinacione mreže udruženja porodica osoba nestalih na prostoru bivše Jugoslavije, **3. novembar 2022. godine**.

— Članovi Grupe za nestale osobe nakon potpisivanja Okvirnog plana u sjedištu ICMP-a u Hagu.

Londonska Deklaracija

“Izgubiti voljenu osobu je teško i bolno. Izgubiti voljenu osobu i ne znati njenu sudbinu 25 godina je zasigurno agonija. To je agonija koju svi želimo olakšati za što

U julu 2018. godine su na Samitu Berlinskog procesa u Londonu predsjednici vlada Bosne i Hercegovine, Kosova, Crne Gore, Srbije, Albanije, Hrvatske, Njemačke, Ujedinjenog Kraljevstva, Austrije, Bugarske, Francuske, Italije, Slovenije i Poljske potpisali zajedničku deklaraciju gdje su ponovili svoju posvećenost regionalnim naporima u traženju osoba koje se još uvijek vode kao nestale u sukobima u bivšoj Jugoslaviji.

* Ovaj naziv nije povezan s pitanjem statusa Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244/1999 Vijeća sigurnosti UN-a i Mišljenju Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Londonska deklaracija je rezultat dugogodišnje regionalne saradnje i u njoj se citira Deklaracija o ulozi države u rješavanju pitanja osoba nestalih uslijed oružanog sukoba i povreda ljudskih prava, a sačinjena je uz pomoć Međunarodne komisije za nestale osobe (ICMP) i 2014. godine su je potpisali predsjednici Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore i Srbije. Ovim dokumentom se potvrđuje centralni značaj “rješavanja sudbine nestalih osoba na način koji je u skladu s ljudskim pravima i vladavinom zakona”.

“Zajedno sa porodicama nestalih danas odajemo počast svim žrtvama sukoba -90ih godina. Djelujući kao Grupa za nestala lica, nastavice saradnju na rješavanju preostalih slučajeva nestalih kako bi sve porodice ostvarile svoje pravo na istinu i pravdu.”

— **Dragan Đukanović**, predsjednik Komisije za nestala lica Crne Gore, 17. septembar 2022. godine.

više preživelih i njihovih porodica dok još ima vremena za to. Ujedinjeno Kraljevstvo će i dalje biti uz vas. Čast nam je da nastavimo da podržavamo ICMP, Grupu za nestale osobe i predstavnike porodica.”

— **Ministar za Evropu Ujedinjenog Kraljevstva, Sir Alan Duncan**, 4. juli 2019. godine.

Okvirni Plan

“Ovaj oblik multilateralne saradnje, predstavlja nezamjenjiv mehanizam kada je u pitanju saradnja u procesu traženja nestalih osoba u regionu. Između ostalih rezultata, želim da istaknem važnost uspostavljanja jedinstvene Regionalne baze podataka o aktivnim slučajevima nestalih osoba iz sukoba na području bivše Jugoslavije.”

— **Nikola Perišić**, predsjedavajući Kolegija direktora Instituta za nestale osobe Bosne i Hercegovine, 16. oktobar 2023. godine.

Nakon potpisivanja Londonske deklaracije, u novembru 2018. godine su u sjedištu ICMP-a u Hagu predstavnici domaćih institucija koje su nadležne za traženje nestalih osoba u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Kosovu, Crnoj Gori i Srbiji potpisali Okvirni plan u kojem su navedeni koraci za formalizaciju njihove multilateralne saradnje i povećanje učinkovitosti u traženju nestalih osoba u cijeloj regiji.

U zajedničkom Okvirnom planu su navedene ključne oblasti saradnje, uključujući i uspostavljanje Grupe za nestale osobe (GNO) i angažman porodica nestalih osoba u provođenju Plana.

Grupa za Nestale Osobe

GNO čine domaće institucije koje su nadležne za traženje i identifikaciju nestalih osoba iz svake zemlje u regiji.

GNO je svoju prvu sjednicu održao u decembru 2018. godine u Herceg Novom u Crnoj Gori. Na dvodnevnoj sjednici je GNO jasno definisao naredne korake u rješavanju još uvijek neriješenih slučajeva nestalih osoba.

GNO je uspostavio dvije operativne grupe koje će se baviti rješavanjem slučajeva neidentifikovanih posmrtnih ostataka i razmjenom informacija u Regionalnoj bazi podataka

aktivnih slučajeva nestalih osoba. Regionalna baza podataka je kreirana uz asistenciju ICMP-a pod okriljem GNO-a.

Zajednički rad Operativne grupe za NN (Nescio Nomen, nepoznata osoba) slučajeve je od ključne važnosti za rješavanje slučajeva neidentifikovanih posmrtnih ostataka, što predstavlja zajednički problem s kojim se suočavaju sve članice GNO-a. Operativna grupa za NN slučajeve radi na rješavanju slučajeva putem bliske saradnje, objedinjavanja podataka i naučne razmjene.

“GNO je unaprijedio multilateralnu saradnju na rješavanju slučajeva nestalih i pomaže njihovim porodicama u pronalasku smiraja. Takva nastojanja grade povjerenje između domaćih institucija i doprinose povjerenju u vjerodostojnost napora koje svaka institucija ulaže u pronalaženje i identifikaciju nestalih, doprinoseći time i depolitizaciji same problematike nestalih lica.”

– **Veljko Odalović**, predsjednik Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije, 3. novembar 2022. godine.

“S trajnom mišlju o potrebama članova obitelji koji žive s teretom neznanja istine o sudbini njihovih nestalih članova, ova će Baza prvenstveno koristiti njima.”

– **Ivona Paltrinieri**
ravnateljica Uprave
za zatočene i nestale
Ministarstva hrvatskih
branitelja, 3. novembar
2022. godine.

U novembru 2022. godine su u Hagu ICMP i GNO objavili javnu verziju Regionalne baze podataka koja predstavlja ažuriranu evidenciju koja je javnosti dostupna u realnom vremenu i koja omogućava porodicama nestalih osoba i drugim građanima da pregledaju evidenciju te da online putem interneta dostave povratne informacije domaćim institucijama. Njome upravlja GNO i u trenutku objavljivanja je imala **11.396 evidentiranih unosa**.

Od svog uspostavljanja 2018. godine, GNO se sastaje najmanje dva puta godišnje.

U septembru 2022. godine je GNO uspostavio novi model angažmana s porodicama nestalih osoba – godišnji forum. Forum za porodice nestalih pruža korisnu platformu za direktan razgovor između udruženja porodica iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore, Kosova i Srbije, okupljenih u Regionalnoj koordinacionoj mreži i GNO-a.

Dan nakon prvog sastanka Foruma 12. septembra 2022. godine u Podgorici su predstavnici udruženja porodica i članovi GNO-a zajedno održali komemoraciju civilnim žrtvama sukoba na prostoru bivše Jugoslavije na spomeniku u Parku Pobrežje u Podgorici. Ovo je prvi put da su

članovi udruženja porodica iz svih dijelova bivše Jugoslavije i istaknuti predstavnici domaćih institucija nadležnih za rješavanje pitanja nestalih osoba zajedno odali počast žrtvama sukoba u bivšoj Jugoslaviji.

Važan korak ka održivosti je učinjen uspostavljanjem Sekretarijata GNO-a, tehničkog tijela koje se sastoji od državnih službenika domaćih institucija, čiji je zadatak izrada godišnjeg izvještaja GNO-a.

“U okviru Berlinskog procesa našli smo konsenzus o godišnjem izvještaju koji je danas predstavljen. Kosovo ostaje posvećena daljem intenziviranju regionalne saradnje, u suočavanju sa izazovima koji leže van naših granica.”

— **Andin Hoti**, predsjednik Komisije za nestala lica Vlade Kosova, 16. oktobar 2023. godine.

— Predstavnici domaćih institucija zaduženih za traženje nestalih na sastanku sa Ministrom za Evropu Ujedinjenog Kraljevstva, Sir Alanom Duncanom, London 2018. godine.

Ključne tačke

1

Regionalna Baza Podataka

Svaka domaća institucija za nestale osobe u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Kosovu, Crnoj Gori i Srbiji uspostavlja, održava i vodi evidenciju nestalih osoba. Te evidencije su zvanični izvor podataka o nestalim osobama. S obzirom na prirodu sukoba i ogromno pomjeranje stanovništva, pojavila se potreba za objedinjavanjem, uspoređivanjem i usklađivanjem pojedinačnih evidencija u jedinstvenu bazu podataka.

Jedinstvena, interaktivna baza podataka slučajeva nestalih osoba predstavlja radnu platformu putem koje domaće institucije mogu vršiti pregled i verificirati slučajeve koji su predmet traganja neke od domaćih institucija te se o njima usaglašavati, osiguravajući da pouzdanija i ažurnija evidencija bude u svakom trenutku dostupna stručnim koris-

nicima i drugim zainteresiranim stranama.

Grupa za nestale osobe je javnosti dostupnu verziju Regionalne baze podataka objavila 3. novembra 2022. godine u Hagu na posebno upriličenom događaju organiziranom u okviru Samita Berlinskog procesa.

Kreiranje Regionalne baze podataka je izvanredan primjer regionalne saradnje: on oslikava posvećenost pružanju činjeničnih informacija i depolitizaciji pitanja nestalih osoba.

Baza podataka je kreirana uz tehničku pomoć ICMP-a, a finansirali su je Ministarstvo za vanjske poslove, Commonwealth i razvoj Ujedinjenog Kraljevstva (FCDO) i Savezno ministarstvo vanjskih poslova Njemačke (FFO).

2 Operativna Grupa za **Neidentifikovane Slučajeve** (NNOG)

Zajednički rad Operativne grupe za NN slučajeve je ključan za rješavanje slučajeva neidentifikovanih posmrtnih ostataka. Od početka rada, kroz razmjenu informacija, domaće institucije su uspješno riješile na desetine slučajeva u mrtvačnicama širom regije.

3 Forum za **Porodice Nestalih**

Udruženja porodica nestalih osoba iz bivše Jugoslavije su 2005. godine uspostavila okvir za regionalnu koordinaciju kako bi zajednički lobirala za rješavanje pitanja nestalih osoba kod vlada u regiji i zagovarala djelotvorne istrage u slučajevima prisilnih nestanaka tokom oružanih sukoba -90ih godina na prostoru bivše Jugoslavije.

Nakon opsežnih konsultacija s učesnicima okvira za regionalnu koordinaciju i pravnim stručnjacima, ICMP je 2022. godine pomogao članovima da se rekonstituiraju kao Regionalna koordinaciona mreža, na temelju zajedničke volje udruženja porodica nestalih osoba i na osnovu Memoranduma o razumijevanju (MoR).

Danas Regionalna koordinaciona mreža okuplja udruženja i saveze udruženja porodica iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova, Crne Gore i Srbije. MoR je osigurao da sva udruženja porodica nestalih osoba – potpisnici MoR-a – imaju ista prava i obaveze u okviru Regionalne koordinacione mreže i potvrdio je njihovu posvećenost da zajedno rade na pitanju nestalih osoba. Regionalna koordinaciona mreža prati realizaciju Okvirnog plana GNO-a i na godišnjoj osnovi izvještava o svojim nalazima.

U februaru 2023. godine je Regionalna koordinaciona mreža napravila pionirski korak uspostavljanjem „Foruma žena“. Ovaj forum okuplja žene liderke koje rade na pitanju nestalih osoba kako iz civilnog društva tako i iz relevantnih domaćih

institucija – članica GNO-a. Ovo je prva platforma ove vrste u regiji gdje je učesnicama ponuđen siguran prostor za otvorenu diskusiju usmjerenu na pitanja s kojima se ženski srodnici nestalih osoba suočavaju u svom životu i radu, kao i na izazove na koje žene angažirane u domaćim institucijama nailaze u radu. Diskusija među učenicama je također usmjerena na samosvijest o posvećenosti i snazi žena u procesu traženja nestalih.

4

Zajedničke Komemoracije

U video zapisu koji je sačinjen povodom obilježavanja Međunarodnog dana nestalih 2020. godine su predstavnici domaćih institucija koje su nadležne za traženje osoba nestalih u sukobima -90ih godina u Jugoslaviji i jedno udruženje porodica nestalih osoba iz regije potvrdili svoju opredijeljenost da će osigurati da se pronađu i preostale nestale osobe. Ovo je prvi put da su rukovodioci ovih domaćih institucija zajednički pozvali građane da podijele informacije u vezi s nestalim osobama.

U septembru 2022. godine su u Podgorici udruženja porodica nestalih osoba iz Bosne i Hercegovine, Kosova, Crne Gore i Srbije skupa s GNO-om zajedno odali počast svim žrtvama sukoba na prostoru bivše Jugoslavije polaganjem cvijeća u Parku Pobrežje na spomeniku koji je posvećen civilnim žrtvama ratova koji su vođeni na prostoru bivše Jugoslavije.

5

Berlinski Proces

Svake godine, na marginama samita Berlinskog procesa, GNO predstavi svoj jednoglasno usvojeni godišnji izvještaj o napretku informirajući tako javnost o radu ostvarenom na provedbi Okvirnog plana.

U isto vrijeme, Regionalna koordinaciona mreža predstavi izvještaj iz sjene o praćenju provedbe Okvirnog plana s ocjenom rada domaćih institucije na traženju osoba koje se i dalje vode kao nestale u sukobima iz -90ih godina.

Zaključak

Kathryne Bomberger

“Na zapadnom Balkanu je pronađeno i identifikovano približno 75 procenata od 40.000 osoba čiji je nestanak prijavljen tokom sukoba -1990ih. Regionalna saradnja je ključna za postizanje ovolikog broja riješenih slučajeva, što je jedinstveno u svijetu. Zajedno s našim donatorima ICMP će nastaviti da radi s domaćim institucijama i udruženjima porodica kako bi se osigurala prava porodica nestalih. Ova multilateralna regionalna saradnja može služiti kao model u drugim dijelovima svijeta gdje je nestao velik broj osoba uslijed sukoba.”

Rad GNO-a i provedbu Okvirnog plana podržavaju Ministarstvo za vanjske poslove, Commonwealth i razvoj Ujedinjenog Kraljevstva i Savezno ministarstvo vanjskih poslova Njemačke. Štaviše, njegovo visočanstvo kralj Charles III se dok je još bio Princ od Walesa u nekoliko navrata susreo s porodicama nestalih osoba, kako u regiji tako i u svojoj rezidenciji u Londonu.

GNO je jedini multilateralni mehanizam na zapadnom Balkanu koji aktivno radi na pitanjima naslijeđa, pomirenja i tranzicijske pravde. On dodatno unapređuje impresivne rezultate koje su domaće institucije pojedinačno već postigle. Njime se ostvaruje princip odgovornosti u očuvanju ljudskih prava i unapređenju mira i stabilnosti putem posebnih institucija i zakona koji osiguravaju održivost i istragu bez bilo kakve diskriminacije u slučajevima nestalih osoba.

GNO je dokazao da je otporniji od drugih mehanizama saradnje na izazove koji proizlaze iz složene političke situacije u regiji. On poštuje teritorijalnu nadležnost i odgovornost svake od domaćih institucija, dok u isto vrijeme nudi platformu za prekograničnu saradnju, depolitizaciju pitanja nestalih osoba i razmatranje tehničkih pitanja vezanih za slučajeve i lokacije od zajedničkog interesa.

ICMP Headquarters ■ Koninginnegracht 12
2514 AA The Hague, The Netherlands

icmp@icmp.int ■ www.icmp.int ■ [@TheICMP](https://twitter.com/TheICMP) ■ [f](https://www.facebook.com/TheICMP) /TheICMP

Ova publikacija je napravljena uz podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva i Vlade Savezne Republike Njemačke. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost ICMP-a i ni na koji način ne predstavlja stavove Vlade Ujedinjenog Kraljevstva, Vlade Savezne Republike Njemačke ili domaćih institucija članica Grupe za nestale osobe.